

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНАЛІСТИКА

КОЛОДЧИН Д. В.,
аспірант кафедри кримінального
процесу
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 343.126.1

**ВИЗНАЧЕННЯ ЗАСТАВИ ЯК АЛЬТЕРНАТИВИ ТРИМАННЮ
ПІД ВАРТОЮ У ВИПАДКАХ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ ЧАСТИНОЮ 5 СТАТТІ 176
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ:
ЗА МАТЕРІАЛАМИ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ**

У статті викладено авторське бачення окремих питань застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Висловлена авторська позиція стосовно наявних сьогодні проблем. Запропоновані можливі шляхи їх вирішення.

Ключові слова: запобіжні заходи, тримання під вартою, особиста недоторканність, попереднє ув'язнення, кримінальний процесуальний примус.

В статье изложено авторское виденье отдельных вопросов применения меры пресечения в виде содержания под стражей. Высказана авторская позиция относительно существующих на сегодняшний день проблем. Предложены возможные пути их разрешения.

Ключевые слова: меры пресечения, содержание под стражей, личная неприкосновенность, предварительное заключение, уголовное процессуальное принуждение.

The article described the author's vision of the individual issues of the detention as a preventive measure. Expressed the author's position on the existing problems of today. Suggests possible ways to resolve them.

Key words: preventive measures, detention, personal integrity, pre-trial detention, criminal procedural coercion.

Вступ. У ключі дослідження застави як альтернативи триманню під вартою не можемо не торкнутися питання специфіки застосування запобіжних заходів у випадках, передбачених ч. 5 ст. 176 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК). Відповідно до вказаного нормативного положення, запобіжні заходи у вигляді особистого зобов'язання, особистої поруки, домашнього арешту, застави не можуть бути застосовані до осіб, які підозрюються або обвинувачуються в учиненні злочинів, передбачених ст. ст. 109–114-1, 258–258-5, 260, 261 Кримінального кодексу України (далі – КК). Інакше кажучи, до осіб, яким інкримінуються перелічені злочини, може бути застосовано лише один запобіжний захід – тримання під вартою.

Оцінюючи вказане законодавче положення як негативне, зокрема, з погляду європейських стандартів захисту прав і свобод людини, маємо відмітити, що вказаний підхід, по суті, ігнорує ідею індивідуалізації застосування запобіжних заходів, оскільки позбавляє можливості обирати будь-який більш м'який запобіжний захід, зокрема у випадку,

коли ризики (втеча, перешкоджання слідству тощо) істотно знижуються чи нівелюються, зважаючи на індивідуальні особливості ситуації та (або) особу підозрюваного, обвинуваченого.

Постановка завдання. Незважаючи на вищесказане, сьогодні положення ч. 5 ст. 176 КПК зберігає свою чинність, а відтак є обов'язковим для правозастосовної практики. При цьому у світлі вказаного виникає питання: чи зобов'язаний слідчий суддя керуватися ч. 3 ст. 183 КПК і призначити заставу як альтернативу триманню під вартою, якщо йдеться про випадок, передбачений ч. 1 ст. 176 КПК?

Результати дослідження. Спірність ситуації, на наш погляд, зумовлена недоопрацюванням законодавця, а саме відсутністю системних зв'язків між новоприйнятою ч. 5 ст. 176 КПК і ст. 183 КПК, яка існувала в первинній редакції закону. Відповідно, сьогодні отримуємо парадоксальну ситуацію, у якій вичерпний перелік випадків, коли слідчий суддя має право відійти від вимоги ч. 3 ст. 183 КПК і не призначити заставу як альтернативу триманню під вартою, міститься в ч. 4 ст. 183 КПК, але вказана частина жодним чином не згадує випадки, зазначені в ч. 5 ст. 176 КПК. Тому за вказаної ситуації в нормативному регулюванні застосування системного способу тлумачення КПК і формальної логіки підказує такий алгоритм дій: 1) ч. 5 ст. 176 КПК по певній категорії злочинів дозволяє обирати як запобіжний захід лише тримання під вартою; 2) обираючи тримання під вартою, суд керується вимогами ст. 183 КПК; 3) ч. 3 ст. 183 КПК зобов'язує суддю під час обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту встановити розмір застави; 4) отже, обираючи тримання під вартою як запобіжний захід у кримінальних провадженнях щодо злочинів, перелічених у ч. 5 ст. 176 КПК, суд повинен установити розмір застави.

Показово, що проведене нами вивчення судової практики дало можливість виявити випадки, коли слідчі судді, керуючись саме вищенаведеною логікою міркувань, в ухвалах про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою по злочинах, перелічених у ч. 5 ст. 176 КПК, встановлювали заставу як альтернативний запобіжний захід.

Так, слідчий суддя Ленінського районного суду м. Кіровограда за результатами розгляду питання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою особи, яка підозрюється у злочині, передбаченому ч. 3 ст. 109 КПК, виніс ухвалу, в мотивувальній частині якої вказано: «Відповідно ч. 5 ст. 176 КПК України, запобіжні заходи у вигляді особистого зобов'язання, особистої поруки, домашнього арешту, застави не можуть бути застосовані до осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109–114-1, 258–258-5, 260, 261 Кримінального кодексу України. ... Згідно ч. 3 ст. 183 КПК України, слідчий суддя при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у виді тримання під вартою зобов'язаний визначити розмір застави, достатній для забезпечення виконання підозрюваним обов'язків, передбачених цим кодексом». Відповідно суддя доходить переконання в необхідності «застосувати до підозрюваного Особа_2 запобіжний захід у вигляді тримання під вартою строком на 60 днів, а саме: 19.30 год. 11.04.2017 року по 19:30 год. 09.06.2017 року. ... Визначити розмір застави у розмірі 40 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб тобто 64 000,00 грн.» [1].

Аналогічну логіку міркувань демонструє й слідчий суддя Жовтневого районного суду м. Маріуполя, розглядаючи питання про тримання під вартою особи, підозрюваної в учиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 258-5 КК, та зазначаючи в ухвалі: «За вказаних обставин до Особа_3 у відповідності до ч. 5 ст. 176 КПК України слід застосувати винятковий запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. Відповідно до ч. 3 ст. 183 КПК України слідчий суддя, суд при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою зобов'язаний визначити розмір застави, достатньої для забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим обов'язків, передбачених цим Кодексом, крім випадків, передбачених частиною четвертою цієї статті. ... Застосувати до підозрюваного запобіжний захід у вигляді тримання під вартою у Маріупольському слідчому ізоляторі УДПтСУ в Донецькій області строком на 60 діб до 16.30 годин 15 вересня 2015 року включно. ... Розмір застави визначити у сумі 70 000 гривень» [2].

Схожий підхід знаходимо й в ухвалі слідчого судді Лисичанського міського суду Луганської області. Так, указуючи в описово-мотивувальній частині ухвали, що «згідно положень ч. 5 ст. 176 КПК України запобіжні заходи у вигляді особистого зобов'язання, особистої поруки, домашнього арешту, застави не можуть бути застосовані до осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочину, передбаченого ст. 260 КК України», при цьому в резолютивній частині суддя викладає таке рішення: «Застосувати до підозрюваного Особа_1 запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. Відповідно до ч. 5 ст. 182, ч. 3 ст. 183 КПК України, з урахування наведених вище обставин, що характеризують підозрюваного Особа_1, визначити розмір застави, достатньої для забезпечення виконання ним процесуальних обов'язків, – 80 розмірів мінімальної заробітної плати» [3].

Демонстрацію вказаного підходу з деякими авторськими варіаціями знаходимо й у багатьох інших ухвалях слідчих суддів [4; 5; 6; 7].

Досить показово, що аналогічна логіка міркувань простежується й у рішеннях апеляційних судів, на підтвердження чому наведемо кілька найбільш ілюстративних прикладів.

Так, Апеляційним судом Донецької області скасовано ухвалу слідчого судді Краматорського міського суду Донецької області від 31.08.2015 про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою стосовно Особа_4, підозрюваного в учиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 205 і ч. 1 ст. 258-3 КК, без визначення розміру застави та постановлено нову ухвалу про застосування цього самого запобіжного заходу, але вже з визначенням розміру застави з таким мотивуванням: «На думку колегії суддів, слідчий суддя при задоволенні клопотання слідчого про обрання запобіжного без визначення розміру застави взагалі не обґрунтував відсутність можливості застосування застави. Так, сам факт підозри Особа_4 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 258-3 КК України, не є підставою невизначення розміру застави, оскільки у ч. 5 ст. 175 КПК України йдеться про те, що не можна обирати як первісний та самостійний запобіжний захід у вигляді застави, особистого зобов'язання, особистої поруки та домашнього арешту до особи, які підозрюються у вчиненні злочинів, передбачених ст. ст. 258, 258-5 КК України. Таке тлумачення ч. 5 ст. 175 КПК України повністю кореспондується із іншими нормами КПК України, зокрема: 1) ч. 1 ст. 182 КПК України, в якій визначене поняття застави (тобто застава первісно є самостійним запобіжним заходом) та вказана можливість застосування застави до осіб, стосовно якої застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою; 2) ч. 3 ст. 183 КПК України, якою прямо визначений обов'язок слідчого судді визначити розмір застави при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою; 3) ч. 4 ст. 183 КПК України, якою визначено право слідчого судді не визначати розмір застави стосовно особи, яка вчинила злочин, пов'язаний з застосуванням насильства або з погрозою його застосування, спричинив загибель людей та стосовно особи, щодо якої уже обирався запобіжний захід у вигляді застави, проте був порушений ним. Крім того, слідчим суддею при вирішенні питання про можливість застосування застави відносно Особа_4 не були враховані міцні соціальні зв'язки Особа_4, його репутація, наявність на утриманні малолітньої дитини та постійного місця проживання. Враховуючи наведене вище, колегія суддів прийшла до висновку про задоволення апеляційних вимог захисника у цій частині, скасування ухвали слідчого судді та постановлення нової ухвали» [8].

Схожий підхід, щоправда, без такої детальної аргументації рішення демонструють й інші судді апеляційних судів [9].

Надаючи юридичну оцінку вищенаведеному судовому підходу, маємо вказати на його сумнівність, яка, на наш погляд, породжена тим, що суд обмежився виключно системним способом тлумачення КПК, який, як ми вже зазначали, підказує такий алгоритм дій: 1) ч. 5 ст. 176 КПК по певній категорії злочинів дозволяє обирати як запобіжний захід лише тримання під вартою; 2) обираючи тримання під вартою, суд керується вимогами ст. 183 КПК; 3) ч. 3 ст. 183 КПК зобов'язує суддю під час обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту встановити розмір застави; 4) отже, обираючи тримання під вартою як запобіжний захід у кримінальних провадженнях щодо злочинів, перелічених у ч. 5 ст. 176 КПК, суд

повинен установити розмір застави. При цьому, враховуючи законодавчий дефект – відсутність нормативної узгодженості між ч. 5 ст. 176 КПК і ст. 183 КПК, послуговування виключно системним способом тлумачення КПК призводить до некоректних висновків, а саме до можливості встановлення застави як альтернативи тримання під вартою по злочинах, перелічених у ч. 5 ст. 176 КПК. Разом із тим судді абсолютно нехтують телеологічним способом інтерпретації, який, як указують дослідники, «спрямований на з'ясування смислу норми кримінального процесуального права крізь призму тих цілей, які ставляться перед кримінальним процесом загалом, окремими його інститутами й нормами» [10, с. 271]. При цьому зрозуміти цілі, які ставив законодавець, доповнюючи в жовтні 2014 р. ст. 176 КПК частиною п'ятою, не складно. Зокрема, військово-політична ситуація на сході України, проведення антитерористичної операції зумовили потребу більш жорсткої реакції держави на злочини проти основ національної безпеки, злочини пов'язані з тероризмом, створенням незаконних терористичних угруповань тощо, що, власне, й зумовило встановлення тримання під вартою як безальтернативного запобіжного заходу по вказаних категоріях кримінальних правопорушень¹. У свою чергу, застосування в указаних випадках ч. 3 ст. 183 КПК й надання підозрюваному, обвинуваченому можливості звільнитися під заставу цілком перекреслює мету, яку переслідував законодавець.

Більше того, навіть розглядаючи ситуацію не із сутнісного, а з формального погляду, варто згадати, що, відповідно до ч. 4 ст. 202 КПК, з моменту звільнення з-під варти у зв'язку з унесенням застави підозрюваний обвинувачений вважається таким, до якого застосовано запобіжний захід у вигляді застави. Тобто фактично після внесення коштів на рахунок відбувається автоматична заміна запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на інший самостійний запобіжний захід – заставу. Застосування ж останньої щодо обговорюваної категорії злочинів прямо заборонено ч. 5 ст. 176 КПК.

На підтвердження викладеної тези зауважимо, що аналогічну логіку міркувань демонструють і практичні працівники, зокрема прокурори, під час оскарження ухвал слідчих суддів, у яких під час обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою по злочинах, перелічених у ч. 5 ст. 176 КПК, встановлено розмір застави, також окремі слідчі судді. Так, «не погодившись з ухвалою слідчого судді Жовтневого районного суду міста Маріуполя Донецької області від 21 липня 2015 року про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою щодо Особа_3, підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 258-5 КК України, прокурор прокуратури Донецької області подав апеляційну скаргу, в якій просив ухвалу слідчого судді скасувати, постановити нову ухвалу, якою застосувати до Особа_3 запобіжний захід у вигляді тримання під вартою строком на шістдесят днів без визначення розміру застави. В апеляційній скарзі прокурор посилався на допущені слідчим суддею істотні порушення вимог кримінального процесуального закону, вказував, що суд не мав права для визначення розміру застави підозрюваному Особа_3 при обранні щодо нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, оскільки з моменту внесення застави підозрюваний звільняється з-під варти і вважається таким, до якого застосовано запобіжний захід у вигляді застави, що є порушенням вимог ч. 5 ст. 176 КПК України при підозрі у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 258-5 КК України та згідно ст. 412 КПК України потягло за собою ухвалення незаконного рішення та відповідно до ст. 409 КПК України є підставою для його скасування» [11]². Схожу позицію знаходимо й в ухвалі слідчого судді Першотравневого районного суду Донецької області, де зазначається: «Підозрюваний Особа_3 не заперечував проти обрання стосовно нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, але наполягав на застосуванні до нього вимог ч. 3 й ч. 4 ст. 183 КПК України, а саме – визначити розмір застави, так як у нього

¹ Відмітимо, що, перераховуючи цілі, якими керувався законодавець, запроваджуючи ч. 5 ст. 176 КПК, ми все ж оцінюємо цей підхід як помилковий, зважаючи на безальтернативність запобіжного заходу в перерахованих випадках.

² Відмітимо, що апеляція прокурора задоволена апеляційним судом, але через призму застосування ч. 4 ст. 183 КПК, що потребує окремого наукового аналізу.

були вилучені грошові кошти, розмір яких буде достатнім для внесення застави. ... Захисник зазначив, що він не має обґрунтованих та законних підстав просити визначити розмір застави до підозрюваного, але підтримує вимогу підозрюваного та наполягає на визначенні розміру застави. ... Слідчий суддя не погоджується з вимогою підозрюваного про визначення стосовно нього розміру застави, так як в даному випадку, до нього не можна застосовувати вимоги ст. 176 ч. 5 КК України, тому, що у разі внесення застави підозрюваним, йому обирається запобіжний захід у вигляді застави, що заборонено ч. 5 ст. 176 КК України»[12].

Тому, на нашу думку, спираючись передусім на телеологічний спосіб тлумачення, в цій ситуації правильною варто визнати практику тих слідчих суддів, судів, які, обираючи запобіжний захід у вигляді тримання під вартою щодо осіб, підозрюваних, обвинувачених у злочинах, перелічених у ч. 5 ст. 176 КПК, не визначають розмір застави, спираючись на ч. 5 ст. 176 КПК як на імперативну норму [13; 14; 15]. При цьому показово, що, окрім численних рішень слідчих судів і судів першої інстанції, у яких судді йдуть саме таким шляхом [16; 17; 18; 19; 20; 21], доволі ілюстративною в цьому питанні є й практика апеляційних судів. Так, наприклад, залишаючи без змін ухвалу слідчого судді Шевченківського районного суду м. Києва, Апеляційний суд м. Києва вказав, що, «врахувавши встановлені підстави, а також конкретні обставини кримінального правопорушення, слідчий суддя постановив правильне рішення, не визначивши Особа_2 розмір застави в порядку, передбаченому ч. 3 ст. 183 КПК України, з урахуванням вимог ч. 5 ст. 176 КПК України» [22]. При цьому, скасовуючи іншу ухвалу слідчого судді, цей самий апеляційний суд зауважив, що, ««відповідно до ч. 5 ст. 176 КПК України, запобіжні заходи у вигляді особистого зобов'язання, особистої поруки, домашнього арешту, застави не можуть бути застосовані до осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 109–114-1, 258–257-5, 260, 261 КК України. З огляду на вищевикладене, враховуючи, що Особа_2 підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111 КК України, слідчий суддя безпідставно визначив підозрюваному заставу як альтернативу застосованому запобіжному заходу у вигляді тримання під вартою, а тому ухвала слідчого судді підлягає скасуванню з постановленням нової ухвали про застосування щодо Особа_2 запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, без визначення застави» [23]. Апеляційний суд Запорізької області, залишаючи без задоволення апеляційну скаргу захисника, зазначив, що «згідно з ч. 5 ст. 176 КПК України запобіжні заходи у вигляді особистого зобов'язання, особистої поруки, домашнього арешту, застави не можуть бути застосовані до осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109–114-1, 258–258-5, 260, 261 Кримінального кодексу України. Особа_4 підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, зазначеного у вказаному переліку, відтак доводи апелянта в частині не виконання слідчим суддею приписів ч. 3 ст. 183 КПК України є необґрунтованими» [24]. Аналогічним шляхом пішов Апеляційний суд Запорізької області, залишаючи без змін ухвалу слідчого судді Жовтневого районного суду м. Запоріжжя [25].

На завершення цього питання відмітимо також, що в судовій практиці, окрім нехтування положеннями ч. 5 ст. 176 КПК або, навпаки, сприйняття вказаної норми як абсолютно-го імперативу, зустрічається ще одна досить цікава для юридичного аналізу позиція слідчих суддів, яку умовно можна визначити як «проміжну». Сутність укаzanого підходу зводиться до того, що слідчі судді дотримуються вимоги ч. 5 ст. 176 КПК, але при цьому сприймають її як один із чинників, юридична природа якого є близькою до обставини, що, відповідно до ст. 178 КПК, враховуються під час обрання запобіжного заходу. Так, в ухвалі слідчого судді Попаснянського районного суду Луганської області зазначається таке: «З огляду на наявність обґрунтованої підозри, наведені вище ризики, враховуючи, що Особа_1 підозрюється у скоєнні тяжкого кримінального правопорушення, яке карається позбавленням волі на строк від 3 до 8 років (ч. 2 ст. 260 КК – Д. К.), та з огляду на ч. 5 ст. 176 КПК України, відповідно до якої інші види запобіжних заходів не можуть бути застосовані, а також враховуючи вік підозрюваного, його сімейний і матеріальний стан (не працює, доходів не має, одружений, має на утриманні малолітню дитину, за місцем проживання характеризується позитивно),

застосування до нього більш м'яких запобіжних заходів не забезпечить виконання підозрюваним процесуальних обов'язків та запобігання наведеним ризикам. Відповідно до вимог ч. 3 ст. 183 КПК України та ч. 5 ст. 176 КПК України, враховуючи обставини кримінального правопорушення, майновий стан підозрюваного, його вік та сімейний стан, характер наявних ризиків, вважається недоцільним визначення розміру застави» [26].

На наш погляд, наведений вище підхід також варто визнавати хибним, принаймні з урахуванням двох обставин. По-перше, абсолютно невиправданим є ототожнення юридичної природи вимог ч. 5 ст. 176 КПК з переліком обставин, які суд повинен урахувати під час обрання запобіжного заходу (ст. 178 КПК), оскільки вказані положення стосуються різних аспектів прийняття рішення про обрання запобіжного заходу. По-друге, вимога ч. 5 ст. 176 КПК є імперативною і для її застосування слідчому судді достатньо лише переконатися в наявності обґрунтованої підозри в учиненні підозрюваним одного зі злочинів, перелічених у зазначеній нормі КПК.

Висновки. Кримінальна процесуальна кваліфікація випадку як такого, що підпадає під дію ч. 5 ст. 176 КПК, виключає можливість прийняття судом рішення про визначення застави в порядку ч. 3 ст. 183 КПК, в тому числі й з урахуванням обставин, перелічених у ст. 178 КПК. Вимога ч. 5 ст. 176 КПК є імперативною, і для її застосування слідчому судді, суду достатньо лише переконатися в наявності обґрунтованої підозри в учиненні підозрюваним одного зі злочинів, перелічених у зазначеній нормі КПК.

Список використаних джерел:

1. Ухвала слідчого судді Ленінського районного суду м. Кіровограда від 14 квітня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65982913>.
2. Ухвала слідчого судді Жовтневого районного суду м. Маріуполя від 21 липня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/47134328>.
3. Ухвала слідчого судді Лисичанського міського суду Луганської області від 13 січня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56442146>.
4. Ухвала слідчого судді Лисичанського міського суду Луганської області від 17 січня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56442157>.
5. Ухвала слідчого судді Біловодського районного суду Луганської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/59977435>.
6. Ухвала слідчого судді Луцького міськрайонного суду Волинської області від 16 вересня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/61345723>.
7. Ухвала Нововолинського міського суду Волинської області від 8 листопада 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62576618>.
8. Ухвала Апеляційного суду Донецької області від 6 жовтня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/54161621>.
9. Ухвала Апеляційного суду Харківської області від 24 листопада 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44540990>.
10. Капліна О.В. Правозастосовне тлумачення норм кримінально-процесуального права : [монографія] / О.В. Капліна. – Х. : Право, 2008. – 296 с.
11. Ухвала Апеляційного суду Донецької області від 23 липня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/47607369>.
12. Ухвала слідчого судді Першотравневого районного суду Донецької області від 12 серпня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/48559499>.
13. Ухвала Сватівського районного суду Луганської області від 25 січня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/61657777>.

14. Ухвала Апеляційного суду Донецької області від 28 грудня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/63831426>.
15. Ухвала Апеляційного суду Луганської області від 9 березня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/56299248>.
16. Ухвала Любомльського районного суду Волинської області від 5 квітня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65830856>.
17. Ухвала Любомльського районного суду Волинської області від 24 травня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66708228>.
18. Ухвала Любомльського районного суду Волинської області від 26 грудня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/63769968>.
19. Ухвала слідчого судді Краматорського міського суду Донецької області від 7 травня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/47728070>.
20. Ухвала слідчого судді Краматорського міського суду Донецької області від 7 травня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/46914624>.
21. Ухвала слідчого судді Краматорського міського суду Донецької області від 22 травня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/47728281>.
22. Ухвала Апеляційного суду м. Києва від 22 серпня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/59960275>.
23. Ухвала Апеляційного суду м. Києва від 24 листопада 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/42024965>.
24. Ухвала Апеляційного суду Запорізької області від 4 січня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/63947980>.
25. Ухвала Апеляційного суду Запорізької області від 24 лютого 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/64972813>.
26. Ухвала слідчого судді Попаснянського районного суду Луганської області від 27 квітня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57747323>.

